

РОЗВИТОК META SKILLS – КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ: ВИКЛАДАННЯ ІСТОРІЇ ТА ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ

Шилок О. І.

*кандидат історичних наук, асистент кафедри історії України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна*

Сучасне життя містить постійні зміни умов існування. Те, що вчора було актуальним, сьогодні може втратити значимість за лічені хвилини. Все не просто змінюється швидко, а й надалі змінюватиметься ще швидше. В цих умовах все більш актуальним стає вивчення та розвиток так званих мета-навичок (meta skills) людини, тобто основних навичок, які посилюють та активують інші навички. Вперше термін мета-навички (meta skills) був запропонований Емі Мінделл, засновницею процесуально орієнтованої психології. В своїй роботі вона називає їх «уміннями духу» [7]. В цьому контексті префікс «мета-» – означає погляд збоку.

Про інші навички – hard skills та soft skills, все більш-менш зрозуміло, у перекладі з англійської це «жорсткі» та «м'які» навички. Твердість hard skills проявляється у конкретності. По суті це навички, пов'язані з певною професією. Наявність hard skills підтверджує документ про освіту та досвід роботи, а перевірити їх можна вже на етапі співбесіди. Крім того, обов'язковість hard skills не залежить від компанії чи нюансів функціоналу: якщо це юрист, то і на державній службі, і в комерційній фірмі він зобов'язаний уміти працювати з нормативно-правовою базою.

Soft skills пов'язують із надпрофесійними навичками. До таких відносять комунікабельність, відповідальність, ініціативність, перфекцінізм, емпатію, індивідуалізм, уміння працювати у команді, креативність, уміння переконувати. У професійній сфері важливість чи нікчемність м'яких навичок завжди пов'язана з жорсткими: комунікабельний менеджер з продажу – це чудово, а комунікабельний бухгалтер по роботі з первинною документацією – вже насторожує. Або юрист, який у пошуках коментаря до закону може довго мовчки копатися в юридичних базах, а може звернутися до колег за порадою та швидко вирішити питання.

А що ж з meta skills? Сам термін meta пов'язані з глобальними характеристиками, але щодо навичок ця глобальність замикається на людині. Мета-навички іноді плутають із м'якими. Але якщо другі –

це практичні вміння, то перші – базові якості індивіда. Простіше кажучи, meta – це особистісна стратегія, а soft – це тактика, вміння застосувати навички у конкретній ситуації. Наприклад, такі м'які навички як емпатія та комунікабельність виходять із мета-навички індивіда правильно оцінювати комунікацію у різних ситуаціях, або ж уміння розмовляти іспанською мовою – особлива навичка, а знання того, як розвивати здатність вивчати будь-яку мову – мета-навичка. Підсумовуючи – meta skills це тип навички, який дозволяє нам швидше вчитися і створювати нові корисні навички, а також допомагає покращувати і розвивати інші здібності, які у нас вже є.

Раніше вони вважалися вродженими і такими, що не піддаються змінам, як риси характеру, проте вчені довели, що такі якості все-таки можна виробити і поліпшити в будь-який момент. Однак, їх не можна просто взяти та прокачати, вони розвиваються з часом, причому цей процес – нескінченний. Вони не мають конкретної класифікації та відповідають за те, як ви будете своє життя, взаємодієте з клієнтами, колегами, друзями та рештою світу, чи вмієте ви правильно робити висновки та приймати виважені рішення. Загалом класифікують 7 компетенцій з префіксом «мета-» – це комунікація, особиста продуктивність, усвідомленість, навченість та адаптивність, проактивність планування, критичне мислення та оцінка.

Критичне мислення (далі КМ) та оцінка в епоху інформаційного буму набувають особливого значення. Це здатність швидко обробляти інформацію та відмовлятися від стандартних, стереотипних рішень, а використовувати альтернативні погляди, підходи та методи. Фокусування, вміння бачити суть та виокремлювати релевантні факти – ось основа критичного мислення нової доби. До навичок оцінок також входить уміння швидко працювати з ймовірностями – ключова компетенція світу тотальної невизначеності.

КМ є складним процесом, який «починається з ознайомлення з інформацією, а завершується прийняттям певного рішення та складається з кількох послідовних етапів: сприйняття інформації з різних джерел; аналіз різних точок зору, вибір власної точки зору; зіставлення з іншими точками зору; добір аргументів на підтримку обраної позиції; прийняття рішення на основі доказів» [5, с. 193].

Під КМ слід розуміти не загалом суцільно негативний погляд на будь-які речі (часто це фігурує на побутовому рівні), а з наукової точки зору оцінка як негативних так і позитивних фактів, подій. Відповідно, КМ – це «здатність використовувати певні прийоми обробки інформації, що дозволяють отримати бажаний результат. До основних рис критичного мислення слід віднести такі уміння: 1) робити логічні умовиводи; 2) ухвалювати обґрунтовані рішення;

3) давати (оцінку позитивних та негативних рис) як отриманої інформації, так і самого розумового процесу; 4) спрямованість на результат» [4, с. 5].

До основних характеристик і принципів КМ вітчизняні науковці відносять зокрема наступні пункти: «самостійність та індивідуальність; інформація є відправним, а не кінцевим пунктом критичного мислення; критичне мислення завжди починається з постановки й усвідомлення проблеми; критичне мислення прагне до переконливої аргументації; критичне мислення є, перш за все, мисленням соціальним» [6, с. 205].

Визначають слідуючі організаційно-педагогічні умови формування КМ: «сформованість у студентів позитивної мотивації до КМ; забезпечення активної пізнавальної діяльності студентів; наявність проблемного навчального середовища, у якому використовуються методи проблемного навчання; діалогічна взаємодія суб'єктів навчання» [2, с. 109].

Розвиваючи КМ педагог розв'язує дві основні проблеми: «якою має бути інформація, що сприяє розвитку КМ та який метод (прийом, стратегію) слід застосувати для ефективної реалізації обраної мети уроку» [3, с. 3].

Сьогодні, як ніколи, з'явилася різноманітність думок. Не обминув цей, певною мірою, надлишок множинності й історичну науку та дидактику. З'явилися альтернативні тлумачення історичних подій, підручники з плюралістичними поглядами, виникли, з'явилися навіть фундаментальні світоглядні зміни щодо можливостей пізнати минуле. Відповідно, проблема розвитку навичок критичного мислення для дидактики історії сьогодні стоїть дуже гостро.

На думку дослідників, активне впровадження інтерактивних технологій в процес навчання буде сприяти розвитку КМ, оскільки процес такої багатосторонньої комунікації сприяє можливості поділитися своїми думками стосовно певної теми, викласти свої висновки, вислухати думки не лише вчителі, а й однокласників. І таке інтерактивне навчання передбачатиме як моделювання історичних ситуацій, так і групове вирішення учнями певної проблеми на основі аналізу відповідної історичної події. Пропонується наступна систематизація інтерактивних методів навчання: «груповий (взаємодія між учасниками процесу навчання реалізується через співпрацю у малих групах); колективний (багатостороння взаємодія є полілогом, в якому бере участь кожен учень класу); колективно-груповий (коли робота малих груп поєднується з роботою всього класу)» [1, с. 93].

Кожен з таких методів виступає у дидактиці історії як система прийомів і засобів, тотожних змісту історичного навчального матеріалу. Наприклад, під час роботи у малих групах, учні використовують такі прийоми роботи як обговорення проблемної теми, мозковий

штурм, аналіз документа й постановка складних запитань до нього тощо. Відповідно така робота сприяє розвитку комунікативних навичок, виразності, вміння переконання і обговорення. А отже – критично мислити.

Таким чином, розвинене КМ сприяє не тільки сприйняттю інформації, а й самостійному аналізуванні запропонованих ідей із різних сторін. Вітчизняні дослідники, відзначають такі характеристики цього розумового явища: здатність розв'язувати суперечності, пошук нешаблонних способів їх вирішення, аналіз через рефлексію наслідків власної розумової діяльності, пошук компромісу, відкритість для нових ідей, вироблення власних думок.

Література:

1. Бондарук І. Методика розвитку критичного мислення учнів у процесі навчання всесвітньої історії. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2011. № 39(2). С. 88–94.
2. Костюченко К. Педагогічні умови формування раціонально-критичного мислення майбутніх учителів. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки*. 2010. Вип. 91. С. 107–111.
3. Пометун О. Методика розвитку критичного мислення на уроках історії. *Історія і суспільствознавство в школах України: теорія та методика навчання*. 2012. № 1. С. 3–7.
4. Терно С. О. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя : Просвіта, 2009. 268 с.
5. Химинець А. Формування критичного мислення і творчих здібностей в учнів початкової школи: європейський вимір. *Педагогічні інновації у фаховій освіті*. 2019. Вип. 10. С. 190–197.
6. Чуба О. Формування критичного мислення як психолого-педагогічна проблема сучасності. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2013. № 3. С. 202–208.
7. Mindell, Amy. *Metaskills : the spiritual art of therapy* / by Amy Mindell ; introduced by Arnold Mindell. 1st ed. Tempe, Ariz., U.S.A. : New Falcon Publications, 1995. 190 p.